

Charisteria Orientalia praecipue ad Persiam pertinentia. Ediderunt: Felix Tauer, Věra Kubičková, Ivan Hrbek. Praha 1956 Nakladatelství Československé Akademie Věd. 412 S., I resim. 8°

28 Mayıs 1886 doğumlu olan PROF. DR. JAN RYPKA tanınmış orientalistlerindendir. Kendisinin, yarım asrı aşan çalışmaları sırasında bilhassa Türk ve İran kültürü üzerinde çok kıymetli eserler vererek araştırmalarda bulunduğu bilinmektedir.

Bu armağan kitabı çıkarmak suretiyle gösterdiği kıymetbilirlik dolayısıyla Çekoslovak Şarkiyat Enstitüsünü ve bilhassa kitabın editörlüğünü yapan Prof. Dr. Felix Tauer ile yardımcılarını takdir ve tebrik etmek yerinde olur. Eserin tertibinde, konuların seçilmesinde ve ayrıca baskı ve cildinde gösterilen itinaı da ayrıca belirtmeliyiz.

İçinde 38 makalenin toplandığı kitabın başında FELIX TAUER, Jan Rypka'nın hayatı ve çalışmaları hakkında oldukça geniş bilgi vermektedir. Bu arada Avusturya İmparatorluğundaki şarkiyat çalışmalarında Çekoslovakya'nın çok zayıf bir şekil de temsil edildiği, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun çökmesi sırasında bu sahada Bedrich Hronzy, Alois Musil ve mesleğine yeni intisap etmiş olan Jan Rypka'dan mürekkep üç kişilik bir âlimler kadrosunun bulunduğu ve bunların da Prag'da yeni kurulan Millî Çek Üniversitesine alındıkları belirtilmektedir. Rypka'nın "Gülistan"ın eski bir türkçe tercümesi üzerindeki çalışması ile 1910 da doktor ünvanını aldığı ve Eylül 1921 den Aralık 1922 ye kadar da İstanbul'da bulunarak Osmanlı Edebiyatı ile meşgul olduğu, bu arada Fuat Köprülü, Ferit Kam ve Ali Nihat Tarkan'dan da ders aldığı kaydedilmektedir. Şair Baki ve Sabit'le Lebibî, Ferruhi, Nizami, Belîğ, Meali üzerindeki çalışmalarından başka Osmanlı ve İran diplomasisi konusunda da emek sarf eden Rypka'nın Seyyit Vehbi'nin Surnâmesini tetkik ettiği fakat yayınlamadığı, İnsanlık Tarihi'nde de Osmanlı Tarihini yazmakla görevlendirildiği, Gazalî ve II. Abdülhamid hakkında iki biyografik eseri bulunduğu, türkçe ve farscadan yaptığı tercümele yanında bu lisanları öğrenmek isteyen Çekler için gramer hazırladığı ve iyi türkçe konuştuğu, 1930'da Prag Üniversitesinde Profesör ve Türk ve İran filolojileri semineri direktörü olduğu, kayde değer hususlardan bazılarıdır. Rypka 1929 yılında kurulan Çek-Slovak Şarkiyat Enstitüsünün ilk üyelerinden biri olmuştur. 1930 yılından sonra İran şiirine karşı ilgisinin arttığını, bunda Helmut Ritter'le olan dostluğunun rol oynadığını öğreniyoruz. Yine bu yazıda Rypka'nın Nizami'nin Heft Peyker'ini yayınladığı, 1934 te İran'a gittiği ve Firdevsi'nin 1000 inci doğum yılı törenlerine katılarak bir sene kadar orada kaldığı ve yakında almanca ve çekce olarak çıkacak Arab fethinden 19. yüzyıl sonuna kadar İran Edebiyatı tarihine ait büyük bir eser hazırladığı da belirtilmektedir. Rypka 1939 da Edebiyat Fakültesi Dekanı iken Üniversite kapatılmış 1945-46 da tekrar vazifesine başlamıştır. Birçok akademi ve kurumlar tarafından kendisine aslî veya şeref üyeliği verildiği ve 1937 yılında toplanan II. Türk Tarih Kongresine katıldığı bilinen Jan Rypka'nın geniş kültürlü, iyi piyanist, müziksever, iyi psikolog ve yardımsever cepheleriyle mükemmel ilim adamlığı yanında mükemmel insan vasfını da taşıdığı görülmektedir.

Bundan sonra gelen ve VĚRA KUBIČKOVÁ ve IVAN HRBEK'in birlikte hazırladıkları bibliografyada Rypka'nın 1911-1956 yıllarında yazmış olduğu 229 adet eser, makale ve compte rendu'ler yayımlandıkları senelere ayrılarak gösterilmiştir.

FRANZ BABİNGER, Fatih'in İstanbul'u zaptından sonra kurulmasına imkân verdiği Ermeni Patrikanesinin ilk devirlerine ait tarihçeyi makalesine konu olarak almıştır. ALESSANDRO BAUSANI, Alṭāf Husain Hāli'nin Gazel hakkındaki fikirlerini incelemektedir. JEVGENİJ BERTELS İnan edebiyatında "Indu" stili meselesine dair bilgi vermektedir. JOSEF BLASKOVICS makalesine Slovakya'nın Osmanlı İmparatorluğu işgali zamanlarına ait yazılı tarihi vesikalardan birini konu olarak seçmiştir. Blaskovics bu vesikanın Slovakya'nın Rimavska Sobota şehri arşivinde bulunan 225 vesikadan biri olduğundan ve Budin Defterdarı Mustafa Efendi'den Hatvan mütezimi Derviş Paşaya yazıldığından bahsetmektedir. Bu vesikaların 1928 yılında Prof. Dr. Rypka tarafından fotokopileri alınmış, böylece bunların tarihî kıymetleri ilk defa Rypka tarafından takdir edilmiştir. Gerçekten 1945-46 yılında bu vesikalardan 208'inin kaybolduğu ve geri kalan 47 vesikanın da muhteva bakımından kıymetlerinin azlığı açıklanmaktadır. Ancak Rypka'nın ileri görüşü sayesinde muhafazası temin edilen fotokopilerle bu vesikaları ilmin istifadesine sunmak mümkün olabilmıştır. Bir Egyptolog olan JAROSLAV ČERNÝ makalesine mevzu olarak bir Mısır kitabesinde yazılı olan Hatti kırallarından birinin ismini seçmiştir. Hatti kırallığının halen Türk topraklarının içinde kaldığını belirten Egyptolog böylece bu armağan'ın sahibi Rypka'nın çalışma sahası ile hiç değilse coğrafi ilgisi olan bir mevzuu seçmiş olduğunu belirtmektedir. JEAN DENY Ermeni harfleriyle yazılan Türk-Kuman metninde rastladığı Akbaş kelimesini ele alarak tahlilini yapmaktadır. VLADİMİR GORDLEVSKİ Şeyh Süleymandan bahisle Türkiye'deki Nakşibendi tarikatını anlatıyor. GUSTAV E. VON GRUNEBaum kültürel tesirlerin doğurduğu problemleri ele almakta ve ERICH HEROLD eski Hint metinlerinden olan Veda'larda "Kakutsala" kelimesinin çeşitli anlamlarda kullanılması ve kullanıldığı yerler hakkında bilgi vermektedir. CYRIL HORÁČEK'in yazısı Osmanlı İmparatorluğunun 16. asırda Macaristan'a karşı giriştiği savaşların bu devletle ilgili bulunan Bohemya kırallığının da iştiraki neticesinde doğurduğu ekonomik ve sosyal etkiler hakkında bir incelemedir. Bundan sonra gelen makalede IVAN HRBEK "Bulgar" kelimesinin halk etimolojisinden bahsetmektedir. KARL JAHN Moğol İmparatorluğu'nun çöküşü hakkında bir Hind lejand'ını (efsane) tanıtmakta, JOSEF KLIMA Susa da bulunan Akad vesikalarına göre "miras hakkından iskat" meselesi hakkında açıklamalarda bulunmaktadır. OTOKAR KLIMA'nın makalesi Mazdak hareketinin kronolojisi bakımından Mazdak'ın ölümünün tarihinin tesbitini ele almıştır. VĚRA KUBIČKOVÁ, 20. yüzyıl İnan yazarlarından olan şair Sadık Hidayet, FRANCIZCEK MACHALSKİ Muhammed Bakır Husrevi'nin Şems ve Tuğra adlı tarihi romanı, HENRI MASSÉ ise Kasım el Enverin 15 manzumesi üzerinde birer etüd vermektedirler. LUBOR MATOUŠ'a ait makale tarihî Ur şehrinde gayrimenkul satışlarına aittir. VLADİMİR MİNORSKİ makalesine konu olarak Horasanlı şair Pur-i Baha ve şiirlerini almıştır. JULIUS NĚMETH makalesinde 1526 Mohaç seferinde esir düşerek 10 yıl Türk esaretinde kalan Macar asıllı Bartholomaeus Georgievits'in yazdığı türkçe yazıları ele almaktadır. BASILE NIKİTİNE Avrupa'nın Tahrandan görünüşü isimli bir konu işlemektedir. KAREL PATRÁČEK'in arapça fonetiği hakkındaki yazısını

PAVEL POUCHA'nın moğol şiirinde mısraların tekâmülünü ele alan yazısı ve bunu da JAROSLAV PRUŠEK'in orta çağda Çin hikâyeciliği hakkındaki makalesi takip etmektedir. Finlandiyalı Filolog MARTTI RÄSÄNEN yazısında tanınmış İranist ve Türkolog Prof. Dr. Jan. Rypka için harzırlanan armağan kitaba Fin-Uğur ve Türk lisanlarının bünyelerine girmiş bazı farsça kelimeleri konu olarak seçtiğini belirtmektedir.

Orientalistler arasında önemli bir yeri olan ETTORE ROSSI'nin makalesi Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ı Lugat-it Türk adlı eserinin Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi koleksiyonundaki el yazması nüshasında mevcut bulunduğu halde aynı eserin Kilisli Rıfat tarafından yayınlanan nüshasına alınmamış olan bir not hakkında bilgi vermektedir. Ettore Rossi'nin makalesinin Rypka'ya ithaf edilmiş olmaktan başka diğer bir özelliği de bunu ölümünden 15 gün önce yazmış olması ve böylece bu makalenin Rossi'nin şarkiyat sahasındaki son hizmetini teşkil etmesidir.

STANISLAV SEGERT "İlähi" (Hohenlied)nin vezni etüd etmiştir. MANSUR ŞAKİ, modern İran edebiyatı, VLADİMİR SOUCEK Hitit hukuku ve kanunları, BERTHOLD SPULER ise M. S. 11 asra kadar İslam devlet telâkkisinde İran tesirleri ve JARMILA ŠTEPKOVÁ da İslâm parası dirhem kesirlerinin mahiyeti hakkında bilgi vermektedirler. FRANZ TAESCHNER Ahmedî'nin İskendernâmesinde bahis konusu edilen Ahicuk (Ahicik)i ele almıştır. FELIX TAUER Hafız-ı Ebru'nun Zubdatı-t-tevarih'inin 1. yarısındaki konuların tahlilini vermektedir. Jan Rypka'nın eski bir talebesi olduğunu söyleyen HELENA TURKUVÁ hocasından aldığı manzum ata sözleri hakkında bilgi vererek bunun İstanbul'da iken eski bir yazmadan Prof. Köprülü tarafından kopye edilerek hocasına verilmiş olduğunu açıklamaktadır. ANANIASZ ZAJACZKOVSKI, Kutb'un Husrev ve Şiirin'inin en eski Türk versiyonundan bahsetmektedir. LADISLAW ZGUSTA Lidya kitabelerinde geçen İran isimlerine dair KAMIL ZVELEBİL de eski Tamil edebiyatında bahsi geçen Yavanaslar hakkında bilgi vermektedir.

Görülüyor ki armağan kitap muhteva bakımından her şarkiyatçı için enteresan olacak kıymet ve zenginliktedir. Değerli ilim adamı ve şarkiyatçı Prof. Dr. Jan Rypka için yeni yeni armağan kitaplar hazırlanacak kadar uzun bir ömür dileriz. Şüphe yok ki Prof. Dr. Rypka'nın yaşadığı her gün ilim için büyük kazanç olmakta devam edecektir.

MIHİN EREN

